

Whale Rider

Whale Rider handlar om en maoriflicka i tioårsåldern som växer upp i ett litet Nya Zeeländskt samhälle där hon får kämpa mot traditioner och fördomar för att omgivningen skall acceptera den hon verkligen är.

Rekommenderad från åk 7

EN FILMHANDLEDNING AV
CLAS ÖSTERHOLM

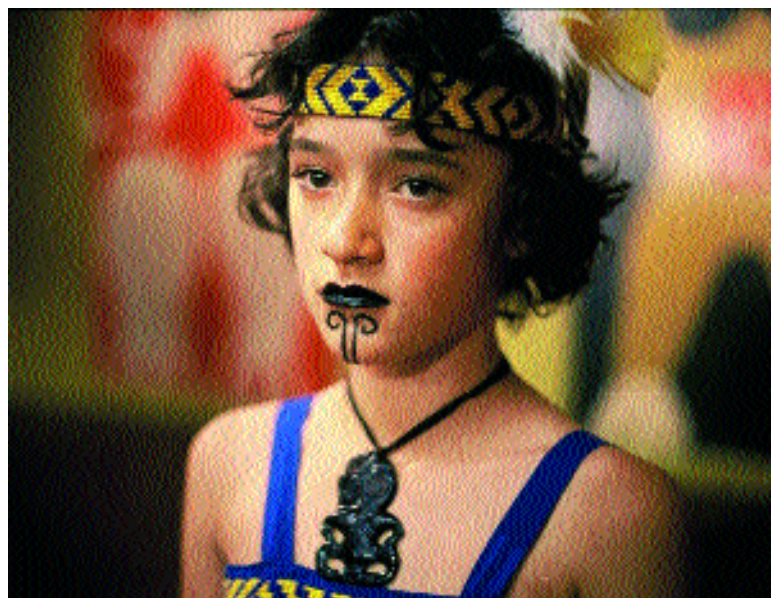
Handling

Vid befinner oss i ett litet samhälle på den Nya Zeeländska östkusten. Till bilder av en dramatisk tvillingfödsel hör vi en flicka berätta sagnen om hur maoristammen härstammar från Paikea, som för länge, länge sedan kom till Nya Zeeland ridande på ryggen av en val. Vid födseln vi nu ser ska den nye ledaren komma till världen. Det är den nuvarande hövdingen Koros äldste son som ska bli far. Men något går fel och modern och sonen dör i barnsäng – endast flickan överlever. Till den nyblivne pappans förtvivlan vill Koro inte veta av det lilla nyfödda flickebarnet. Koro förväntade sig en sonson, nu är traditionen av generationer ledare inom familjen bruten. När så pappan trots allt vill kalla sin nyfödda dotter för Paikea bli Koro bestört. Det är att häda att kalla en flicka vid det namnet. Vi förstår att flickan som berättar, Pai som hon kallas, är flickan vi nyss sett födas. Hon förklarar att farfadern först önskade att hon aldrig blivit född – men att han så småningom ändrade sig.

Tio år senare möter vi återigen Pai som vuxit upp hos sina farföräldrar sedan fadern gett sig av. På kvällen ska det bli en konsert där barnen i byn utför en traditionell maoridans och sjunger en sång om Paikea-myten och Pai står i centrum. Under konserten dyker Pais pappa upp. Han är konstnär och har varit i Europa.

Dagen därpå har Pai fått som skoluppgift att skriva ett tal om sitt ursprung och hon frågar Koro om hjälp. Lite motvilligt berättar han om Maoriernas ursprung och var de levde innan de kom till Nya Zeeland. När Pai frågar hur länge sedan detta var, svarar Koro med en liknelse av ett rep som han försöker starta en utombordare med.

På kvällen visar Pais pappa diabilder av sina konstverk för familjen. Plötsligt bland bilderna syns det fotografier på en kvinna, pappans nya fästmö – som visar sig vara gravid. Situa-



tionen blir spänd. Koro konfronterar nu sin son med det svek han gjorde när han försvann, att han inte fullföljer sitt ansvar för familj, tradition och vänner. Hans konst föraktar han. Uppgörelsen mellan far och son går ut över Pai. Koro häver i sin upprördhet ur sig att pappan kan ta med sig sin dotter, att han ändå inte har någon användning av henne. Pai hör detta och rusar ut, och pappan följer efter. Pappan föreslår att Pai kunde följa med honom till Tyskland. Pai beslutar följa med honom, men bara efter en kort bilresa utefter en kustväg ber Pai sin pappa stanna bilen, hon vill hem. Hon kan inte förklara vad det är men det verkar som det är något från havet som kallar henne.

När Pai är tillbaka söker hon upp Koro som inte alls verkar förtjust i att se henne. Han är nämligen upptagen med att starta en traditionell maorisk skola för pojkar – där han hoppas finna den nye ledaren.

Under maoriskolans öppningsceremoni får inte Pai sitta bland männen, där hon vill sitta, utan blir strängt tillrättavisd av Koro. När hon vägrar, ber han henne att lämna skolan – och hon går sin väg.

När undervisningen börjat kan Pai inte hålla sig därifrån utan smyger omkring utanför byggnaden och i hemlighet snappar hon upp vad som händer där inne och lär sig samma saker som pojkarna; gammaldags stridsteknik med påk, en sk Taiaha, och maorisk historia. När hon i smyg övar lite med en Taiaha tillsammans med en pojke kommer Koro på henne och blir arg. Man leker inte med heliga saker, menar han.

Pai sitter på kvällen vid havet, som hon ofta gör, och tycks vara i kontakt med något därute. Farmor kommer ut för att hålla henne sällskap och berättar att Pais farbror minsann en gång var riktigt duktig på att slåss med en Taiaha och till och med vunnit tävlingar i Mau rakau som stridskonsten heter. Pai besöker dagen



därpå sin farbror och de börjar träna Mau rakau tillsammans.

En dag kommer en av de mer begåvade pojkarnas pappa på besök till skolan för att stolt titta på sin son. Pappan måste emellertid snart ge sig iväg med sitt gäng av hårda typer – och vi förstår att pojken inte har det så lätt hemma. Pojken gömmer sig bakom skolan och gråter. När Pai kommer för att trösta börjar han slåss med sin Taiaha, och Pai försvarar sig – och lyckas avvärja honom. Koro upptäcker dem och blir mycket upprörd för att Pai nu brutit mot skolans regler och hädat den mark på vilken den vilar. Pai tvingas be alla om förlåtelse.

Efter den händelsen får pojken inte följa med de andra på en utflykt på havet där pojkarna ska få utföra ett sista och avgörande test som ska utvärda vem som är den utvalde. Koro slänger sitt valtandshalsband i havet och pojkarnas uppgift är att hitta det. Den som finner det är den utvalde – men ingen lyckas få tag på halsbandet. Koro inser att hans arbete varit förgäves och han blir deprimerad och Pai flyttar för en tid hem till farbrodern. Den bedrövade Koro kallar på hjälp hos andarna genom en sorgsen sång, men det är ingen som lyssnar. Pai gör då ett försök och då förstår hon att andarna lyssnar på henne.

Dagen därpå är Pai tillsammans med sin farbror ute på havet i en liten båt. När de befinner sig på den plats där Koro slängde i sitt halsband, dyker Pai i vattnet för att hämta det – och hon finner det.

Det är dags för en skolkonsert och Pai bjuder in Koro, som tillbringar hela dagarna i sin säng tigande, som sin hedersgäst. Skolkonserten börjar, men Koro dyker inte upp. Vi ser emellertid att han klär sig fin och är på väg till skolan, men upptäcker något på stranden. Under konserten meddelar fröken att Pai vunnit en stor tävling för bästa skrivna tal. Detta skulle bli en överraskning till Koro, men hans stol står tom. Pai börjar talet, och dedicerar det till sin farfar. Hon gråter och har svårt att hålla talet som handlar om hennes bakgrund i en släkt av hövdingar ända tillbaka till Paikea. Samtidigt ser vi Koro som upptäckt en stor mängd valar på stranden.

Efter konserten upptäcker familjen Koro och valarna på stranden och folk från byn försöker med alla medel hålla valarna vid liv och få tillbaks dom i vattnet. På morgonen när Pai ser vad som hänt blir hon sorgsen och förstår instinktivt att något inte står rätt till. Längre bort på stranden upptäcker man en stor val. Pai menar att det var Paikeas val som sänts till dem därför att de var satta i problem.

Med hjälp av rep och traktor försöker man få den stora valen ut i havet – utan framgång. Pai står samtidigt en bit upp på stran-

den och ser på. Uppgivna och utmattade går människorna bort från valen. Då går Pai fram och klättrar upp på valen och sätter sig precis som Paikea på dess rygg. Plötsligt börjar valen röra på sig. Pais farbror upptäcker att valen är borta, och farmodern ropar oroligt ut mot vågorna efter Pai. Långt där ute upptäcker de Pai på valens rygg. Pai tittar in mot land och möter Koros blick. Sedan dyker valen med Pai på ryggen.

På stranden är farmodern bestört och gråter. Hon ger Koro halsbandet som Pai tidigare återfört från havet. Han frågar henne; Vem? Vad menar du med vem?, svarar farmodern.

Sedan ser vi att Pai ligger medvetslös på sjukhus, med valtandshalsbandet på sig. Koro sitter bredvid henne och ber andarna om ursäkt.

I filmens slutscen sjösätts Pais pappas snidade båt, waka, som tidigare legat halvfärdig på tomten. I båten sitter en stolt Koro tillsammans med Pai.

Pai och Koro – Att bryta traditioner

Pai föds in i en värld styrd av starka traditioner. Även om Pai är älskad av sin farmor, sin farbror och sin pappa – trots att han gav sig iväg – så är hon inte accepterad av Koro, som egentligen ser henne som en besvikelse. För Koro är det viktigaste att föra traditionen av ledare vidare inom familjen – något som enligt honom omöjligt kan göras genom en flicka. Pai säger urskuldande i inledningen att alla väntade på pojken som skulle bli den nye ledaren, men han dog. Och det gjorde inte jag. Och när hon gråtande håller sitt tal i skolan berättar hon att när hon föddes bröts traditionen av ledare inom familjen, det var ingens fel, det bara blev så.

Det vilar en tung börda av ointetgjorda förhoppningar på den lilla flickans axlar.

Whale Rider handlar om Pais kamp för att bli accepterad. Hur hon måste kämpa i motvind för något hon innerst inne vet är rätt – men som omgivningen, dvs Koro – inte kan acceptera, med hänvisning till gamla traditioner. Hon har egentligen inga ambitioner att bli den nya ledaren – det enda krav hon ställer är att få bli accepterad för den hon är.

Konflikten mellan Pai och Koro blir än mer komplicerad på grund av att Pai blir förringad av den person hon ser upp till som ett ideal. Mot sin vilja tvingas hon konfrontera den hon älskar, Koro. Men vi kan även ana att Koro brottas med en inre konflikt mellan kärleken till sitt barnbarn och en tyngande tradition att fatta rätt beslut för sitt folks bästa. Lyckas han inte med det har han själv misslyckats som ledare.

- Beskriv relationen mellan Pai och hennes farfar Koro. Hur skulle ni vilja beskriva Pai? I en dramatisk scen när valen och Pai dyker i havet tittar hon in mot land och möter Koros blick och säger: Det är okej. Jag är inte rädd för att dö. Hur reagerar eleverna på detta? Är hon verkligen beredd att dö för sin övertygelse? Vem är Koro?

- Anar Koro under filmens gång att Pai kan vara den nye ledaren? Om så, varför kan han inte acceptera detta i så fall? Anar de andra i familjen att Pai är den person som Koro söker?

Grunden till Koros besvikelse kan spåras till Pais pappa som inte heller uppfyllt Koros högt ställda krav. Pappan försvann efter att Pai föddes för att han inte klarade av att vara den person som Koro ville att han skulle vara. Han lämnade den halvfärdiga hövdingbåten på stranden. Vid uppgörelsen efter att det kommit



fram att han har en gravid fästmö i Tyskland, säger Pais pappa till Koro: "Du vet inte ens vem jag är". Koro svarar; "Jag vet vem du var ämnad att bli. Vem du var född att bli." Men pappan kan inte acceptera sitt öde. Han har ett eget liv som framgångsrik konstnär, och har inga ambitioner att bli en ny hövding.

Även Pais farbror har fått smaka på Koros auktoritet, för i egenskap av den yngre sonen har han hamnat i skugga av sin storebror. En gång var han mycket talangfull i Mau rakau, men vi anar att Koro var orsaken till att han inte fullföljde sin lovande karriär. Men han har gått stark ur det i alla fall, på sitt sätt. När Pai ber honom att instruera henne i hur man hanterar en Taiaha är han först tveksam men när han får reda på att det sker bakom Koros rygg tar han genast på sig uppgiften – och han börjar till och med att själv träna. Han tycks med hjälp av Pai få styrka att återupprätta sig själv en smula och ta igen det Koro en gång tog ifrån honom.

- Hur ser Koros relation ut till sina två söner? Hur kan man karakterisera Pais pappa och hans yngre bror? Varför flyr Pais pappa från sitt hem och sin familj?

Betydelsen av rötter

Vid ett tillfälle frågar Pai sin farmor: Vad är det för fel på mig? Farmodern svarar: Det är inget fel på dig. Du ska vara stolt att du är den du är. Att du är Maorier.

I Pais familj, och framför allt för Koro, är det grundläggande att bevara sin kultur och föra traditionen vidare. Pai är mycket medveten om detta och bär med sig och engagerar sig i sin kultur med stort allvar. Detta märks bl a när barnen har en konsert som handlar om Paieka. De andra barnen tramsar lite – men vi ser på Pai att hon inte tycker att det är något att skämta om. Men Pai hamnar i ett klivet förhållande till Maorikulturen. Den är något hon älskar och känner sig som en naturlig del av – samtidigt som traditionerna hindrar och motarbetar henne att utvecklas till den hon verkligen är. Men hon finner trygghet och styrka i att hon innerst inne förstår att hon har rätt – genom de kontakter

hon tycks ha med andarna. För Pai är den halvfärdiga båten, wakan, som ligger på tomten en trygghetssymbol. Den är hennes pappas båt som han slutade arbeta med när Pai föddes, för att istället ge sig iväg. Flera gånger söker hon sig dit, ofta när hon känner sig orättvist behandlad och behöver tröst. Därifrån tycks hon komma i kontakt med valarna i havet, som en symbol för andarna – men båten är också en kontakt till hennes frånvarande pappa.

När Pai frågar Koro varifrån de härstammar förklarar Koro det med hjälp av ett rep. Repet är sammanflätat av mängder av små trådar och han berättar för Pai att dom alla är dessa små trådar som leder tillbaka till Paieka. Alla dessa trådar är dina förfäder och tillsammans är vi starka. När han sedan försöker starta utombordsmotorn går repet av, och han går surt iväg för att hämta ett nytt rep. Medan han är borta knyter Pai samman repstumpen och får som genom ett mirakel igång motorn. När Koro kommer tillbaka tillrättavisar han henne barskt, precis som om hon gjort något fel. I den scenen förstår vi – och kanske även Koro? – att det är något speciellt med Pai. Hon är den person som ska föra traditionen vidare. Hon är den som knyter samman folket och ger dem styrka.

Detta illustreras även i filmens slutscen där männen är samlade i den nu färdigbyggda wakan, även Pais pappa och farbror är med. Alla paddlar med gemensam kraft framåt – under ledning av Pai. För första gången med en kvinna vid roret, samtidigt som vi hör Pai säga: Jag heter Paieka och jag härstammar från en lång tradition av hövdingar, ända tillbaks till Valryttaren. Jag är ingen profet men jag vet att vårt folk kommer att fortsätta framåt, tillsammans med all vår styrka.

- Hur kan man tolka scenen med det trasiga repet och båtmo-
torn? Varför blir Koro arg när Pai lyckats få igång motorn? Vari-
från får Pai sin styrka att fortsätta kämpa för sin rätt – varför ger
hon inte upp?
- Vad betyder slutscenen – kan den betyda att en ny tid har kom-
mit, att det aldrig är för sent att tro på förändringar, att i framtiden

